

การศึกษาวิชาชีพคนตรีไทยในกรมการฝึกหัดครูและทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ (พ.ศ.2513-2529)

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษา

1. การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

หลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีผลต่อการเปิดสอนวิชาชีพคนตรีไทยในสถาบันการศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครูและทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐมี 2 ช่วง คือ การปรับปรุงหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ.2503 และ พ.ศ.2521 ซึ่งหลักสูตร พ.ศ.2503 เป็นผลให้สถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา เพื่อผลิตบุคลากรทางด้านคนตรีออกไปสอนในระดับประถมศึกษาและมัศึกษาคงกล่าว ซึ่งหลักสูตร พ.ศ.2503 ที่เกี่ยวข้องกับคนตรีไทยได้เปิดสอนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คือ หลักสูตรในระดับประถมศึกษาได้เปิดสอนในหมวดศิลปศึกษาโดยมีจุดประสงค์เพื่อ (1) ให้แสดงความรู้สึนึกคิด ความสนใจ และความฉันทามธรรมชาติ (2) รู้จักใช้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทางด้านจิตใจและอารมณ์ (3) ให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (4) รู้จักฟังเพลง ร้องเพลง ฟ้อนรำ ส่วนรายวิชาที่เปิดสอนนั้น ได้เปิดสอนให้เรียน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และมีรายวิชาที่เปิดสอนดังนี้ คือ ร้องเพลง ซึ่งได้แก่เพลงไทยเดิม ไทยสากล เพลงพื้นเมือง และเพลงปลุกใจต่าง ๆ ฝึกให้ร้องถูกต้องตามทำนองและจังหวะเพลง นอกจากนี้เป็นการแสดงประกอบจังหวะ และการฟังเพลงประเภทต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ 2503: 37-39) ส่วนหลักสูตรระดับมัศึกษานั้นกำหนดให้เรียน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เช่นเดียวกัน และมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคนตรีระดับมัธยมศึกษาคือ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนิยมชมชื่นในศิลปะประจำชาติ (2) เพื่อเป็นแนวทางให้มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถประกอบศิลปกรรมได้ตามความนึกคิดเสรี (3) เพื่อส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเกิดความเพลิดเพลิน (4) เพื่อสำรวจความฉันทและความสนใจของเด็กในศิลปะแขนงต่าง ๆ จะได้เป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ศึกษาต่อในการยึดเป็นอาชีพอันเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ 2505: 46) ส่วนรายวิชาที่เปิดสอนจะสอนเกี่ยวกับ

คนตรี ขับร้อง และฟ้อนรำ

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา และปรับระดับชั้นเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งจากเดิมใช้เวลาเรียน 7 ปี ได้เปลี่ยนเป็นการใช้ระยะเวลาเรียน 6 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับตลอดระยะเวลา 6 ปี ส่วนในระดับมัธยมศึกษาได้แก่การศึกษาออกเป็น 2 ตอน คือมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี ซึ่งหลักสูตรใหม่แต่ละระดับให้ใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป ส่วนหลักสูตรเก่าก็ทยอยหมดไปในช่วงระยะเวลาที่ได้รับเข้าสู่ระบบของการใช้หลักสูตรใหม่ และผลจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ พุทธศักราช 2521 ได้เปลี่ยนแปลงถึงระบบวิชาเรียนด้วย ในส่วนของวิชาดนตรีนั้นทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาได้แยกออกมาให้เรียนอย่างอิสระและชัดเจนกว่าเดิม อีกทั้งวิชาดนตรีได้กำหนดให้เป็นวิชาบังคับส่วนหนึ่งอีกด้วย ดังต่อไปนี้

1.1 หลักสูตรดนตรีระดับประถมศึกษา ซึ่งวิชาระดับประถมศึกษาแบ่งกลุ่มวิชาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มทักษะ (2) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (3) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (4) กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนั้นประกอบด้วย จริยศึกษา พลศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย ซึ่งจุดมุ่งหมายในวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ระดับประถมศึกษา มีดังนี้ (1) ให้รู้จักคุณค่าของประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ และให้มีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน (2) ให้มีความรู้และฝึกทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ (3) ให้มีโอกาสพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน (4) ให้แสดงออกตามความคิดและจินตนาการของตนเอง (5) ให้รู้จักดนตรีและนาฏศิลป์ของไทยและต่างชาติในเชิงสนุกสนาน (6) ให้นำประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ไปพัฒนาบุคลิกภาพของตน (กรมวิชาการ 2521: 32)

1.2 หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2521 การแบ่งกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ แบ่งเป็นกลุ่มภาษา วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พัฒนาบุคลิกภาพ และการงาน ในส่วนของกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วย พละนามัย ศิลปะ ดนตรี ขับร้อง หุ่นรำ และจุดประสงค์รวมของหลักสูตรในวิชาศิลปะ มีดังนี้ (1) เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยของตนเอง (2) เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจทางศิลปะ (3) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะประจำวัน (4) เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพโดยปลูกฝังความประณีต และละเอียดอ่อน

(5) เพื่อส่งเสริมการแสดงออก โดยการค้นคว้าทดลองปฏิบัติกิจกรรมจากความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และเห็นความสำคัญในกิจกรรมร่วมของหมู่คณะ (6) เพื่อให้เกิดความนิยมชมชื่น ที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และปรัชญาศิลปวัฒนธรรมไทย (7) เพื่อเป็นพื้นฐานในงานอดิเรก หรือการประกอบอาชีพ สำหรับผู้ถนัดและสนใจ (8) เพื่อให้เกิดผลในการผ่อนคลายจิตใจและอารมณ์ (กรมวิชาการ 2521: 122)

ในระดับมัธยมศึกษาทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก และวิชาบังคับนั้นทุกคนจะต้องเรียนเกี่ยวกับดนตรีไทย เช่น เรื่องเครื่องดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ การประสมวงดนตรีไทย การขับร้องไทย ทั้งมีการศึกษาหลักการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยและทฤษฎีดนตรีไทยอีกด้วย ดังมีรายวิชาที่เบิกสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไปนี้

มัธยมศึกษาตอนต้น วิชาบังคับ

ศ 103	ดนตรีศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 104	ดนตรีศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 207	ดนตรีศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 208	ดนตรีศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือก

ศ 121	ดนตรีไทย-ขับร้องไทย	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 122	ดนตรีไทย-ขับร้องไทย	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 123	ดนตรีสากล-ขับร้องสากล	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 124	ดนตรีสากล-ขับร้องสากล	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 024	ดนตรีไทย-ขับร้องไทย	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 025	ดนตรีไทย-ขับร้องไทย	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 026	ดนตรีไทยตามความถนัด	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 027	ปี่พาทย์	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 028	ปี่พาทย์	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 029	เครื่องสาย	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0210	เครื่องสาย	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0211	มโหรี	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0212	มโหรี	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0213	อังกะลุง	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้

ศ 0214	อังกฤษ	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0215	นครพนมเมือง 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0216	นครพนมเมือง 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0217	นครสีสากร-ชั้นร่องสากร 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0218	นครสีสากร-ชั้นร่องสากร 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0219	นครสีสากรปฏิบัติตามความถนัด 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0220	นครสีสากรปฏิบัติตามความถนัด 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0221	ตรวจหรือวงโยธาวิท 1	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0222	ตรวจหรือวงโยธาวิท 2	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0223	ตรวจหรือวงโยธาวิท 3	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0224	ตรวจหรือวงโยธาวิท 4	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	2 หน่วยการเรียนรู้

(กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 129-131)

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลายวิชาที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ดังนี้

ศ 021	สังคีตนิยม 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 022	สังคีตนิยม 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 023	พื้นฐานดนตรีไทย 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 024	พื้นฐานดนตรีไทย 2	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 025	ชั้นร่องไทย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 026	ชั้นร่องไทย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 027	ชั้นร่องไทย 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 028	ชั้นร่องไทย 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 029	ดนตรีไทยปฏิบัติตามความถนัด 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0210	ดนตรีไทยปฏิบัติตามความถนัด 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0211	ดนตรีไทยปฏิบัติตามความถนัด 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0212	ดนตรีไทยปฏิบัติตามความถนัด 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0213	นครพนมเมือง 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0214	นครพนมเมือง 2	2 คาบ/สัปดาห์/คาบ	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0215	ชั้นร่องสากร 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0216	ชั้นร่องสากร 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0217	ชั้นร่องสากร 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0218	ชั้นร่องสากร 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0219	นครสีสากรปฏิบัติตามความถนัด 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0220	นครสีสากรปฏิบัติตามความถนัด 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้

ศ 0221	คนตรีสาขาลบปฏิบัติตามความถนัด	3 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียน
ศ 0222	ทฤษฎีคนตรีสาขล	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียน
ศ 0224	ทฤษฎีคนตรีสาขล	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียน

(กระทรวงศึกษาธิการ 2524: 71-72)

2. ความต้องการบุคลากรทางสาขาวิชาชีพคนตรีเพิ่มขึ้น จากผลการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้มีการกำหนดการศึกษาวิชาคนตรีไว้ อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และให้ความสำคัญของวิชาคนตรีไทยมากกว่าหลักสูตรเดิม ส่งผล ให้หน่วยงานที่ใช้หลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาต้องการบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นมากกว่า เดิม ดังเช่นความต้องการครูสอนคนตรีระดับมัธยมศึกษาในระดับดังกล่าว ตั้งแต่พ.ศ. 2522-2532 มีจำนวนในปีการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

ปีการศึกษา 2522	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	739 คน
ปีการศึกษา 2523	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	276 คน
ปีการศึกษา 2524	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	190 คน
ปีการศึกษา 2525	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	345 คน
ปีการศึกษา 2526	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	289 คน
ปีการศึกษา 2527	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	312 คน
ปีการศึกษา 2528	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	274 คน
ปีการศึกษา 2529	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	326 คน
ปีการศึกษา 2530	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	236 คน
ปีการศึกษา 2531	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	194 คน
ปีการศึกษา 2532	ต้องการครูเพิ่มจำนวน	155 คน

(กรมสามัญศึกษา 2522: 38-42)

และจากการศึกษาความต้องการบุคลากรทางการศึกษาคนตรีของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ ต้องการครูสอนคนตรีในระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีดังนี้

1. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีจำนวน 1865 โรง จำเป็นต้อง ใช้ครูคนตรีและนาฏศิลป์โรงละ 2 คน จำนวน 3,730 คน

2. โรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศมี 35 โรง จำเป็นต้องใช้ครูทางคณิตและนาฏศิลป์โรงละ 2 คน จำนวน 70 คน
3. โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีจำนวน 31,334 โรง ความจำเป็นต้องใช้ครูทางคณิตและนาฏศิลป์โรงละ 2 คน จำนวน 62,668 คน
4. โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 1,430 โรง ความจำเป็นต้องใช้ครูทางคณิตและนาฏศิลป์โรงละ 1 คน จำนวน 1,430 คน
5. โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 635 โรง จำเป็นต้องใช้ครูคณิตและนาฏศิลป์ โรงละ 1 คน จำนวน 635 คน

ซึ่งสถานศึกษาข้างต้นมีความจำเป็นต้องใช้ครูคณิตและนาฏศิลป์จำนวน 67,333 คนทั้งนี้ ไม่รวมถึงโรงเรียนสังกัดเทศบาล วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถานศึกษาอื่น ๆ (กรมศิลปากร กองศิลปศึกษา 2530: 59)

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. กรมการฝึกหัดครู การเปิดสอนวิชาชีพคนไทยในกรมการฝึกหัดครู มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูคนหรือออกสู่สังคม ซึ่งกรมการฝึกหัดครูได้เปิดสอนวิชาเอกคณิตศึกษาครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2514 โดยเปิดสอนที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นแห่งแรก การเปิดสอนวิชาเอกคณิตคนตรีศึกษามีแรงกระตุ้นมาจากการจัดอบรมครูสอนคณิตในระคับประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ.2512 กระทรวงมหาดไทยได้มีโครงการร่วมมือกับกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการในการจัดอบรมครูสอนคณิตขึ้นในโรงเรียนประถมขึ้น โดยใช้สถานที่อบรมที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ครูคั้งกล่าวประมาณ 50 คน มาจากทุกภาคของประเทศ จากการอบรมครูสอนคณิตในโรงเรียนประถมคั้งกล่าว เป็นจุดสะท้อนให้เห็นความด้อยคุณภาพในการสอนคณิตของครูเหล่านี้ ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้กรมการฝึกหัดครู ได้มองเห็นความสำคัญของวิชาคณิตที่จะให้การศึกษาแก่บุคคลที่จะออกไปเป็นครูคนตรีในโรงเรียนต่าง ๆ กรมการฝึกหัดครูจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของวิชา^{นี้} (สังัด ภูเขาทอง, สัมภาษณ์) จึงได้จัดส่งอาจารย์ในหน่วยศึกษานิเทศไปปฏิบัติงานด้าน^{นี้} โดยเฉพาะ (อาจารย์ อวบ เหมรัชตะ) เมื่อกลับจากการปฏิบัติงาน จึงได้เขียนรายงานเสนอกรมในลักษณะ

ความจำเป็นทางด้านคนตรีที่จะเปิดสอนขึ้น ต่อมาที่ประชุมอธิบดีลงมามติให้ กรมการฝึกหัดครูจัดการ กรมการฝึกหัดครูจึงตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ร่างหลักสูตร ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่จะ เรียนสำหรับ ป.กศ.ชั้นสูง ซึ่งประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวีธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อาจารย์อวบ เหมรัชตะ และอาจารย์วาศิษฏ์ จรรย์ยานนท์ ในที่สุดโครงการนี้ก็สำเร็จ และได้เปิดสอน ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นหลักสูตรลักษณะการผลิตครู ป.กศ.ชั้นสูง (วิชาเอก คนตรีศึกษา) ขึ้นในปีการศึกษา 2513 (สุรัตน์ วรางครินทร์ 2514: 27) ต่อมาได้ขยายการเปิดสอน ในระดับต่าง ๆ ของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาดังนี้

ปีการศึกษา	2532	เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาคั้งแรก
ปีการศึกษา	2516	เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาภาคต่อเนื่อง
ปีการศึกษา	2519	ปรับปรุงหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชา การศึกษา ชั้นสูง วิชาเอกคนตรีศึกษา
ปีการศึกษา	2520	ใช้หลักสูตรปรับปรุงใหม่ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกคนตรีศึกษา
ปีการศึกษา	2520	ยุติการเปิดสอนภาคต่อเนื่อง
ปีการศึกษา	2521	เปิดสอนระดับปริญญาตรีหลักสูตร 2 ปี
ปีการศึกษา	2523	เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาให้แก่ครูประจำการ
ปีการศึกษา	2524	ปรับปรุงหลักสูตรระดับปริญญาตรีใหม่ สร้างหลักสูตรใหม่เป็น หลักสูตร 4 ปี
ปีการศึกษา	2526	เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี ยุติการสอน หลักสูตรระดับอนุปริญญา 2 ปี
ปีการศึกษา	2528	เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี ให้แก่บุคลากร ประจำการ เรียนในวันหยุดราชการ ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการอบรมครูประจำการของ กรมการฝึกหัดครู (อกป.) (วาศิษฏ์ จรรย์ยานนท์ 2513-2529: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

และหลักสูตรของกรมการฝึกหัดครูดังกล่าวได้ขยายการเปิดสอนไปในส่วนภูมิภาคอีกด้วย กล่าวคือ เปิดสอนที่วิทยาลัยครูสงขลา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครู อุครธานี วิทยาลัยครูสุรินทร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยครู

สวนสุนันทา วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยครูสกลนคร วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

2. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร เปิดสอนวิชาเอกดุริยางคศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบุคลากรออกไปเป็นครูสอนดนตรีเป็นสำคัญ ได้เปิดสอนครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2518 ซึ่งสอนในหลักสูตรปริญญาตรีหลักสูตรเทียบ 2 ปี โดยมีภาควิชาดุริยางคศาสตร์ ซึ่งมีคณะศึกษาศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์รับผิดชอบร่วมกันในการจัดและดำเนินการศึกษา (วิเชียร วรินทร์เวช, สัมภาษณ์)

3. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนใน 2 คณะ คือคณะครุศาสตร์ เปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา สังกัดภาควิชาสารัตถศึกษา แผนกดนตรี เปิดสอนเมื่อ พ.ศ.2520 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูสอนดนตรีไทยและ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนวิชาชีพนครไทยเมื่อปีการศึกษา 2526 โดยความรับผิดชอบของภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันแรกของประเทศไทยในสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ได้เปิดสอนวิชาชีพนครไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบุคลากรออกไปประกอบอาชีพศิลปินทางดนตรีไทยอย่างแท้จริง และเป็นสถาบันสุดท้ายในรอบ 204 ปีของสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สถาปนากรุงเทพมหานครขึ้นเป็นเมืองหลวงจนถึงในสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ.2325-2529) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้เปิดสอนวิชาชีพนครไทยสืบต่อมาหลังจากที่เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว "หากแต่ไม่มีสถาบันการศึกษาแห่งใดที่จะระบุชัดเจนว่าการผลิตบุคลากรด้านดนตรีไทยออกสู่สังคมนี้ผลิตบุคลากรเพื่อออกไปเป็นศิลปิน ทั้งนี้โดยการพิจารณาหลักสูตรของแต่ละสถาบัน ซึ่งมุ่งที่จะผลิตบุคลากรเหล่านั้นออกไปเพื่อเป็นครูสอนดนตรีไทยมากกว่าที่จะเน้นให้ออกไปเป็นศิลปินอย่างแท้จริง สถาบันต่าง ๆ ที่เปิดสอน เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร วิทยาลัยครูต่าง ๆ สังกัดกรมการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสถาบันดังกล่าว ได้ผลิตบุคลากรเพื่อออกไปเป็นครูสอนดนตรีเป็นส่วนใหญ่" (ปกรณ รอดช้างเผื่อน, สัมภาษณ์) จากสภาพที่สังคมตะวันตกกำลังมีอิทธิพลของการศึกษาดนตรีในประเทศไทยเป็นอย่างมาก คณะศิลปกรรมศาสตร์เป็นสถาบันแห่งแรกของประเทศไทยในสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ได้เริ่มต้นการจัดการศึกษาวิชาชีพนครไทยขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพนครไทยในสถาบันอุดมศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อผลิตบัณฑิตศิลปกรรมศาสตร์สนองความต้องการด้านกำลังคน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. เพื่อดำเนินการให้มีการวิจัยในขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อบุกเบิกวิทยาการใหม่ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
3. จัดและบริหารกิจกรรมการให้บริการแก่สังคมในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมศาสตร์ (คณะศิลปกรรมศาสตร์ 2529: 1)

การรับเข้าศึกษา

วิธีการรับเข้าศึกษาทุกสถาบันนั้นจะใช้วิธีการสอบเข้า โดยที่กรรมการฝึกหัดครูจะให้วิทยาลัยต่าง ๆ ดำเนินการสอบเอง เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (สังกัด ภูเขาทอง, เฉลิมพล งามสุทธิ, สัมภาษณ์) ส่วนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จะใช้ข้อสอบรวมกัน โดยสอบพร้อมกับการสอบเข้ามหาวิทยาลัยทั่วไป นักศึกษาที่สนใจเรียนสาขาวิชาเอกคนตรีก็สามารถเลือกเรียนได้ใน 2 คณะวิชาตามความสนใจ ในการสอบนั้นจะสอบทั้งภาคทฤษฎีคนตรี ปฏิบัติคนตรี และสัมภาษณ์ควบคู่ไปด้วย (ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ 2527: 27-29) ส่วนคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษานั้น แต่ละสถาบันได้กำหนดไว้กว้าง ๆ กล่าวคือ ผู้สอบเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี และอนุปริญญา 2 ปี จะต้องจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ผู้สอบเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี 2 ปี จะต้องจบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ส่วนประเภทของบุคคลที่เข้าศึกษาในสถาบันต่าง ๆ นั้นแบ่งได้ดังนี้คือ กรรมการฝึกหัดครูรับนักศึกษาที่ยังไม่มีงานทำ ข้าราชการที่ค้นสังกัดส่งมาเรียนในภาคปกติและบุคลากรประจำการ (ครูและบุคลากรจากหน่วยงานอื่น) เข้ามาเรียนใน นหุศรราชการ (สังกัด ภูเขาทอง, สัมภาษณ์) ส่วนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รับนักศึกษาที่ยังไม่มีงานทำ และข้าราชการที่ค้นสังกัดส่งมาเรียน ส่วนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับนักศึกษาที่ยังไม่มีงานทำเพียงอย่างเดียว (สงบศึก พรหมวิหาร, สัมภาษณ์)

ส่วนคุณสมบัติเฉพาะของผู้เข้าศึกษาและวิชาที่สอบเข้าศึกษาในแต่ละสถาบัน มีเกณฑ์การสอบเข้าศึกษาที่แตกต่างกันดังนี้

1. การรับเข้าศึกษาของกรมการฝึกหัดครู ในการเปิดสอนครั้งแรกที่วิทยาลัยครู บ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ใช้วิธีการคัดเลือก โดยอาจารย์แผนกคนตรีจะออกไปคัดเลือกจากโรงเรียนต่าง ๆ และวิทยาลัยครูทั่วประเทศ เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือก คือ ผู้ที่จะเรียนวิชาเอกคนตรีศึกษา จะต้องมีความสนใจในวิชาคนตรีมาก่อนเป็นสำคัญ ในการรับเข้าศึกษาของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ที่เปิดสอนวิชาเอกคนตร จะรับนักศึกษา 3 ประเภท คือ

- 1.1 นักศึกษาที่ต้องสอบเข้าศึกษา
- 1.2 นักศึกษาที่ได้รับคัดเลือกจากระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ของวิทยาลัยครูเหล่านั้น (ในช่วงที่วิทยาลัยครูเปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา)
- 1.3 นักศึกษาที่ต้นสังกัดส่งมาเรียนภาคปกติ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีงานทำอยู่แล้ว
- 1.4 นักศึกษาภาคต่อเนื่องและนักศึกษาประเภทบุคลากรประจำการที่เรียนนอกเวลาราชการ ซึ่งนักศึกษาทั้ง 4 ประเภทนี้ กรมการฝึกหัดครู จะต้องพิจารณาโดยใช้เกณฑ์ คือสอบนักศึกษาประเภทที่ 1 โดยให้สอนวิชาชีพรู วิชาพื้นฐานทั่วไป วิชาทฤษฎีคนตรี วิชาปฏิบัติคนตรีและการสัมภาษณ์ (สังัก ภูเขาทอง; สุภารัตน์ ชาญเลขา, สัมภาษณ์)

2. การรับเข้าศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สถาบันการศึกษาคงกล่าวมีระเบียบการรับเข้าศึกษาค้างนี้

2.1 จะต้องมีวุฒิปริญญาหรือเทียบเท่า ในกรณีเข้าศึกษาในชั้นปีที่ 3 ส่วนนิสิตที่เข้าศึกษาในชั้นปีที่ 1 จะต้องมีคุณวุฒิระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่า นักศึกษาที่เข้าศึกษามีตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 มีความประสงค์จะเลือกวิชาเอกครุศึกษาศาสตร์ ให้แสดงความจำนงต่อภาควิชา และจะจัดการเรียนการสอนให้ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ของชั้นปีที่ 2 นิสิตเหล่านี้จะเรียนไปพร้อมกับนิสิตที่เข้าศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่มหาวิทยาลัยรับในวุฒิปริญญาหรือเทียบเท่า (เฉลิม งามสุทธิ, สัมภาษณ์)

2.2 การสอบเข้าศึกษา จะสอบแยกตามความถนัดของผู้เข้าเรียน คือ คนตรีไทย และคนตรีสากล ซึ่งมีข้อสอบแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

2.2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนตรี ซึ่งผู้สมัครเรียนคนตรีไทยและคนตรีสากล จะต้องสอบรวมกัน คะแนนคิดเป็น 50 ของคะแนนทั้งหมด

2.2.2 ข้อสอบคนตรีไทย จะสอบเฉพาะผู้สมัครเข้าเรียนคนตรีไทย

คะแนนคิดเป็น 50 ของคะแนนทั้งหมด

2.2.3 ข้อสอบคนตรีสากล จะสอบเฉพาะผู้สมัครเข้าเรียนคนตรีสากล

2.2.4 สอบภาคปฏิบัติ จะสอบเฉพาะเรื่องดนตรีที่แต่ละคนถนัด คะแนน

100 คะแนนและในการรับเข้าศึกษาสัดส่วนของคนตรีไทยกับคนตรีสากลจะมีจำนวนเท่ากัน

(วิเชียร วรินทร์เวช, สัมภาษณ์)

3. การรับเข้าศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสถาบันการศึกษาดังกล่าวเปิดสอน 2 คณะคือ คณะครุศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ ในการรับเข้าศึกษาทั้ง 2 คณะจะใช้วิธีการสอบเข้าพร้อมกับการสอบเข้าศึกษาของคณะอื่นในทบวงมหาวิทยาลัย สำหรับเกณฑ์ทั่วไปที่ทบวงมหาวิทยาลัย กำหนดคมีดังนี้

คุณสมบัติทั่วไปของผู้สอบเข้ามหาวิทยาลัยตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด

1. ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
 2. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษา หรือประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือประกาศนียบัตรอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบเท่า
 3. เป็นผู้ไม่มีโรคติดต่อร้ายแรง โรคที่สังคมรังเกียจหรือโรคสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา
 4. เป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อย และรับรองต่อมหาวิทยาลัยว่าจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเต็มความสามารถ
 6. เป็นผู้ที่ไม่ถูกให้ออกจากสถานอุดมศึกษาใด ๆ มาแล้ว เพราะความไม่เหมาะสมหรือกระทำความผิดต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ทางวิชาการ
 7. ต้องไม่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาเกินชั้นปีที่ 2 ในสถานอุดมศึกษาที่ทำการสอบคัดเลือกนี้ เป็นแต่จะได้ออกจากสถานอุดมศึกษานั้นเสียก่อน
 8. ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
 9. จะต้องไม่เป็นผู้ที่ได้รับคัดเลือกเข้าตามระบบโควต้าของสถาบันใดสถาบันหนึ่ง
- เว้นแต่จะได้อิสระสิทธิ์ที่ได้รับคัดเลือกดังกล่าวเสียก่อน หากปรากฏในภายหลังว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติ

ทั่วไปตามข้อ 1.1 ถึง 1.9 ข้อใดข้อหนึ่งและหรือหากคุณสมบัติเฉพาะข้อ 2 อยู่ก่อนทำการสมัครสอบคัดเลือก จะถูกคัดสิทธิ์ในการสอบคัดเลือกครั้งนี้ และแม้จะได้รับการนี้เพื่อการศึกษาในสถาบันการศึกษาใดแล้วก็ตาม จะถูกถอนสภาพจากการเป็นนิสิตนักศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ 2527: 22)

ส่วนรายวิชาที่จะต้องสอบคัดเลือกเข้าศึกษาจะใช้เกณฑ์ในการออกข้อสอบเข้าศึกษาระดับความรู้มัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เข้าศึกษาจะต้องสอบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งการสัมภาษณ์เพื่อดูความเหมาะสมของแต่ละคนที่เข้าศึกษาทั้งในคณะศิลปกรรมศาสตร์และคณะครุศาสตร์ กล่าวคือในการคัดเลือกเข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะพิจารณา 2 อย่างคือ พิจารณาในด้านบุคลิกภาพของความเป็นนักดนตรี สำหรับนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ และพิจารณาบุคลิกภาพของความเป็นครูสำหรับผู้เข้าศึกษาในคณะครุศาสตร์ ส่วนรายวิชาที่จะต้องสอบเข้าศึกษามีกังนี้คือ วิชาสามัญ 1 (ภาษาไทยและวิทยาศาสตร์กายภาพและชีวภาพ) ภาษาอังกฤษ กข. คณิตศาสตร์ ก. สังคมศึกษา กข. ศิลปทฤษฎีดนตรีไทยหรือตะวันตก ศิลปปฏิบัติดนตรีไทยหรือตะวันตก ซึ่งคะแนนแต่ละวิชา จะให้คะแนนเต็ม 100 คะแนน แต่ในศิลปปฏิบัติจะต้องได้คะแนน 60 คะแนนขึ้นไปจึงจะรวมคะแนนทั้งหมด ในส่วนของวิชาปฏิบัติดนตรีไทยและทฤษฎีดนตรีไทยมีคะแนนทั้งหมด 100 คะแนน ใ้กำหนดการให้คะแนนระหว่างภาคปฏิบัติกับภาคทฤษฎีไว้ในสัดส่วน 70: 30 สำหรับผู้สอบเข้าศึกษาสาขาดนตรีไทยในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ผู้เข้าศึกษาจะต้องมีพื้นฐานเพลงต่อไปนี้ มาก่อนคือ (1) เพลงทับตันเพลงฉิ่ง (2) เพลงแม่เฒ่า 3 ชั้น (3) เพลงซุกโหมโรงเช้า ซึ่งเป็นเพลงพื้นฐานที่ผู้สอบจะต้องปฏิบัติเครื่องดนตรีชิ้นใดชิ้นหนึ่งได้ (ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน และสงบศึก พรหมวิหาร, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่าการรับเข้าศึกษาของแต่ละสถาบันที่กล่าวมานั้น แต่ละสถาบันได้กำหนดระเบียบและรายวิชาที่ต้องสอบเข้า ในส่วนของการสอบเข้าศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้ง 2 คณะที่มีการสอบรวมกันนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การให้ความสำคัญในการสอบเข้าศึกษาวิชาเอกดุริยางค์ไทย และวิชาเอกดนตรีศึกษาของทั้ง 2 คณะนั้น ทางมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญของวิชาเอกลดน้อยเกินไป จากคะแนน 500 คะแนน ให้เป็นส่วนของวิชาเอก 100 คะแนน และสัดส่วนของการสอบภาคปฏิบัติกับภาคทฤษฎีไว้ในสัดส่วน 70: 30 ซึ่งเป็นการยากที่จะให้นักดนตรีที่มีความสามารถในด้านดนตรีเข้าศึกษา ส่วนกรมการฝึกหัดครูซึ่งจัดได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าศึกษามากกว่าสถาบัน

อื่น ทั้งนี้เพราะกรมการฝึกหัดครูรับผู้เข้าศึกษาหลายรูปแบบ คือบุคคลที่ยังไม่มีงานทำ บุคคลที่มีงานทำ อยู่แล้ว เข้าศึกษาในวันหยุดราชการ อีกทั้งวิทยาลัยครูต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคมีจำนวนมาก การเปิด โอกาสทางการศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษาของกรมการฝึกหัดครูนับได้ว่าเป็นการสนองต่อความ ต้องการของสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งจะเห็นได้จากการเปิดโอกาสให้ครูประจำการระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เข้าศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา

หลักสูตร

1. ระยะเวลาในการศึกษา การกำหนดระยะเวลาในการศึกษา แตกต่างกันไปดังนี้
 - 1.1 กรมการฝึกหัดครูเปิดสอนหลักสูตรอนุปริญญา 2 ปี หลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี และหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 2528: 70)
 - 1.2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรี 2 ปี (วิเชียร วรินทร์เวช, สัมภาษณ์)
 - 1.3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525: 11)
2. โครงสร้างของหลักสูตรและการกำหนดหน่วยกิตชั้นต่ำ แต่ละสถาบันได้กำหนดจำนวน หน่วยกิตชั้นต่ำไว้ดังนี้

ตารางที่ 6 โครงสร้างหลักสูตรสถาบันต่าง ๆ

ชื่อสถาบัน	ระดับ			โครงสร้างหลักสูตร				รวม
	อนุปริญญา 2 ปี	ปริญญาตรี 2 ปี	ปริญญาตรี 4 ปี	วิชา พื้นฐาน	วิชา ชีพรู	วิชา เฉพาะ	วิชาเลือก เสรี	
	✓			24	24	22	-	70
กรมฝึกหัดครู		✓		14	18	27	6	65
			✓	38	42	56	6	136
มศว.ประสานมิตร		✓		8	-	52	-	60
คณะครุศาสตร์			✓	40	40	50	5	135
คณะศิลปกรรม ศาสตร์			✓	48	-	66	12	135

(ที่มา: วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 2528: 101-102; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2527: 9, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525: 29-30;
คณะศิลปกรรมศาสตร์ 2528: 9)

จากตาราง เมื่อพิจารณาจำนวนหน่วยกิตรวมที่กำหนดให้เรียนในแต่ละสถาบันนั้น อยู่ใน
เกณฑ์ที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ หลักสูตรปริญญา 2 ปี จำนวนหน่วยกิตอยู่ระหว่าง 66-70 หน่วยกิต
ส่วนระดับปริญญาตรี 4 ปี จำนวนหน่วยกิต 135-136 หน่วยกิต ส่วนหลักสูตรวิชาเฉพาะคือวิชาเอก
ของแต่ละสถาบัน ได้กำหนดไว้ดังนี้คือ ระดับอนุปริญญา 2 ปี และปริญญาตรี 4 ปี ของกรม
การฝึกหัดครูกำหนดให้เรียน 22 หน่วยกิตและ 27 หน่วยกิต ตามลำดับ ส่วนหลักสูตรระดับปริญญาตรี
4 ปีของทั้ง 3 สถาบันเรียนในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ 50-60 หน่วยกิต สำหรับรายละเอียด
ของเนื้อหาวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรแต่ละประเภทของแต่ละสถาบันสรุปได้ดังนี้คือ (1) ทฤษฎีดนตรี
(2) ปฏิบัติดนตรี (3) ประวัติดนตรี (4) ชักร้อง (5) นาฏศิลป์ (6) วิธีการสอน
ดนตรี ซึ่งแต่ละสถาบันได้กำหนดให้เรียนแต่ละรายวิชาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7 รายวิชาเฉพาะที่เปิดสอนในสถาบันต่าง ๆ

ชื่อสถาบัน	วิชาเฉพาะ						หมายเหตุ
	ทฤษฎี คนตรี	ประวัติ คนตรี	ปฏิบัติ คนตรี	ซ้อม ร้อง	นาฏศิลป์	การสอน คนตรี	
กรมการฝึกหัดครู	✓	✓	✓	✓	-	✓	เรียนทั้งคนตรีไทยและสากล
มศว.ประสานมิตร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	แยกเรียนเฉพาะสาขา
คณะครุศาสตร์ จุฬาฯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	แยกเรียนเฉพาะสาขา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาฯ	✓	✓	✓	✓	-	-	แยกเรียนเฉพาะสาขา

(ที่มา: วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 2528: 130-132; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2527: 66-67; คณะครุศาสตร์ 2525: 126-128; คณะศิลปกรรมศาสตร์
2528: 20-23)

จากตารางจะเห็นได้ว่าทุกสถาบันเปิดสอนทั้งทฤษฎีคนตรี ประวัติคนตรี ปฏิบัติคนตรี ซ้อมร้อง
ส่วนนาฏศิลป์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และคณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และการสอนคนตรี เปิดสอนทุกสถาบัน ยกเว้นคณะศิลปกรรมศาสตร์ ในการ
เปิดสอนนั้น กรมการฝึกหัดครูบังคับให้เรียนทั้งคนตรีไทยและคนตรีสากล ส่วนมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้แยกเรียนเฉพาะสาขาที่เลือกอาจเป็น
สาขาคคนตรีไทย หรือคนตรีสากล

3. รายวิชาที่เปิดสอน ผู้วิจัยได้แยกรายวิชาที่เปิดสอนซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของแต่ละ
ระดับการศึกษา ดังนี้

3.1 กรมการฝึกหัดครู

ตารางที่ 8 รายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันสังกัดกรมการฝึกหัดครู พ.ศ. 2513-2529

ชื่อรายวิชา	อนุปริญญา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี 2 ปี	ปริญญาตรี 4 ปี
	พ.ศ. 2513	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2524
ทฤษฎีคณิตศาสตร์เบื้องต้น	/			
ประมวลประวัติคณิตศาสตร์	/	/		
โครงสร้างของทฤษฎีคณิตศาสตร์	/			
ทฤษฎีการรวม	/			
หลักการประสานเสียงเบื้องต้น	/			
ทฤษฎีในชั้นอนุบาลและประถมศึกษา	/	/	/	/
การสำรวจทฤษฎีไทย	/			
นาฏศิลป์ปฏิบัติ	/			
นาฏศิลป์-ในชั้นอนุบาลและประถมต้น	/			
วรรณกรรมประเภทละครและประวัติละครไทย	/			
ศิลปะการละครเบื้องต้น	/			
นาฏศิลป์ศึกษาในชั้นประถมปลาย	/			
การละเล่นของไทย	/			
องค์ประกอบของดนตรี		/		/
การดนตรีไทย		/		/
ประวัติดนตรีไทย		/		/
หลักการประสานเสียง 1		/		/
หลักการประสานเสียง 2			/	/
หลักการประสานเสียง 3			/	/
หลักการประสานเสียง 4			/	/
ทฤษฎีและวิเคราะห์ทฤษฎีตะวันตก			/	/
ทฤษฎีและวิเคราะห์ทฤษฎีไทย			/	/
ทฤษฎีการสอดทำนอง		/	/	/
ทฤษฎีคณิตศาสตร์ประยุกต์		/	/	/
การเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงดุริยางค์			/	/
คู่มือวิทยาเบื้องต้นสำหรับนักดนตรี		/	/	/
สัมมนาเกี่ยวกับดนตรีและการสอนดนตรี			/	/
ดนตรีตะวันตก			/	/
ดนตรีพื้นเมืองของไทย			/	/

ตารางที่ 8 รายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันสังกัดกรมการฝึกหัดครู พ.ศ. 2513-2529

ชื่อรายวิชา	อนุปริญญา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี 2 ปี	ปริญญาตรี 4 ปี
	พ.ศ. 2513	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2524
ทฤษฎีในศาสตร์			/	/
ทฤษฎีประกอบนาฏศิลป์			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 1		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 2		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 3		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 4		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 5			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 6			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 7			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีตะวันตก 8			/	/
เครื่องสายตะวันตก			/	/
เครื่องลมไม้ตะวันตก			/	/
เครื่องทองเหลืองตะวันตก			/	/
คีตาภราตศิลป์			/	/
การขับร้องสากล			/	/
ปฏิบัติการวงทฤษฎีสากล		/		/
ปฏิบัติการวงทฤษฎีสากล 2			/	/
การขับร้องหมู่		/		/
การขับร้องหมู่ 2			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 1		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 2		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 3		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 4		/		/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 5			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 6			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 7			/	/
ปฏิบัติการทฤษฎีไทย 8			/	/
เครื่องสายไทย			/	/
เครื่องเป่าไทย			/	/
เครื่องตีไทย			/	/
ขับร้องไทย			/	/
ปฏิบัติการวงทฤษฎีไทย		/		/
ปฏิบัติการวงทฤษฎีไทย 2			/	/
การสอนขับร้องประสานเสียง			/	/
การสอนปฏิบัติเครื่องดนตรี			/	/
การสอนทฤษฎีดนตรี			/	/
การสอนขับร้องไทย			/	/

(ที่มา สุวัจน์ วารสารกวี 2514: 48; วิทยานิพนธ์บ้านสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ 2528: 126-130)

จากตารางจะเห็นได้ว่า หลักสูตรรายวิชาของวิชาเอกคณิตศึกษา กรมการฝึกหัดครูตั้งแต่ พ.ศ.2513 พ.ศ.2519 และ พ.ศ.2524 ซึ่งมีทั้งหลักสูตรอนุปริญญา หลักสูตรระดับปริญญาตรี 2 ปี และหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี หลักสูตร พ.ศ.2513 นั้น ได้เน้นเฉพาะทางคณิตศาสตร์มากกว่า คณิตศาสตร์ไทย แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอนุปริญญาใหม่ เมื่อ พ.ศ.2519 ได้กำหนดให้เรียนทั้งคณิตศาสตร์ไทย และคณิตศาสตร์สากลในสัดส่วนที่เท่ากัน และเป็นการบังคับให้เรียนทั้งคณิตศาสตร์ไทยและคณิตศาสตร์สากล หลักสูตรระดับอนุปริญญา และปริญญาตรี 2 ปี เป็นหลักสูตรที่ต่อเนื่องกัน แต่เมื่อจบการศึกษาระดับอนุปริญญา สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ หรือสามารถศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีได้อีกเช่นเดียวกัน ส่วน หลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปีนั้น เมื่อพิจารณารายวิชาที่กล่าวมาในตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็น การนำหลักสูตรระดับอนุปริญญา และปริญญาตรี 2 ปี ซึ่งเป็นหลักสูตร พ.ศ.2519 มาต่อกันและกำหนด ให้เรียนในระยะเวลา 4 ปีติดต่อกัน ส่วนของเนื้อหาวิชาไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยมี ความเห็นว่าการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ของกรมการฝึกหัดครูพุทธศักราช 2524 ซึ่งเป็นหลักสูตร 4 ปีนั้น ไม่ได้ปรับปรุงในเนื้อหาวิชาแต่อย่างใด หากแต่เป็นการนำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วมาต่อกันแล้วกำหนด ระยะเวลาเรียนเป็น 4 ปีเท่านั้น (โปรดดูรายวิชาต่าง ๆ ในภาคผนวกประกอบ)

3.2 รายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันต่าง ๆ

ตารางที่ 9 รายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันต่าง ๆ

ชื่อรายวิชา	กรมการฝึกหัดครู	มทว. ประสานมิตร	คณะครูศาสตร์ จุฬาฯ	คณะศิลปกรรม ศาสตร์จุฬาฯ
ประวัติคนตรีไทย (ประวัติครูวังคัทย)	/			/
ประวัติคนตรีละครวันตก (ประวัติครูวังคัทยละครวันตก)	/	/	/	/
ประวัติการคนตรีไทยและ คนตรีละครวันออก		/		
ประวัติคนตรีละครวันออก				/
ประวัติครูวังคัทยและ พื้นเวือง				/
ประวัติครูวังคัทยพื้นเมืองไทย				/
วรรณคดีคนตรีละครวันตก			/	
วรรณคดีคนตรีละครวันออก			/	
คนตรีพื้นเมืองของไทย	/			
คนตรีประเภทอนุภาคศิลป์	/			
วรรณคดีเกี่ยวกับไซ		/		
คนตรีเปรียบเทียบ			/	
วรรณคดีคนตรีจารีตภาคพหุบาท		/		
วรรณคดีคนตรีจารีตภาคอีสาน		/		
วรรณคดีคนตรีจารีตภาคกลาง		/		
วรรณคดีคนตรีจารีตภาคภักษิณ		/		
วรรณคดีคนตรีที่ใช้ในการละคร		/		
ทฤษฎีคนตรีสากล (องค์ประกอบคนตรีสากล)	/	/	/	
องค์ประกอบของคนตรีไทย	/			
ทฤษฎีการประสานเสียง	/	/	/	
ทฤษฎีการบันทึกโน้ตเพลงไทย	/			
ทฤษฎีคนตรีปัจจุบันประยุกต์	/	/	/	
อุโฆษวิทยาทางคนตรี	/	/	/	
หลักการแต่งเพลงไทยวรรณคดี เบื้องต้น		/		
การประพันธ์เพลงระบำ อนุปวีตญา, ระบำปวีตญา		/		
ศึกษาศาสตร์และการวิเคราะห์ ศึกษาศาสตร์และการวิเคราะห์	/	/		
คนตรีไทย	/	/		
ทฤษฎีการสอทำนอง	/	/		
ทฤษฎีสำหรับห้องวงคนตรี		/	/	
ทฤษฎีสำหรับห้องวงคนตรีไทย		/		
การคนตรีไทย (ทฤษฎีครูวังคัทย ไทย)	/	/		/
สัมมนาภาษาต่าง ๆ ที่พบใน วรรณคดีคนตรีทางศาสนา		/		
คนตรีที่ใช้ประกอบในศาสนา ของไทย	/	/		
สัมมนาเกี่ยวกับดนตรี การสอนคนตรี	/			
ศึกษาศาสตร์และการวิเคราะห์ คนตรีละครวันออก	/			
การเรียบเรียงคนตรีสำหรับ วงครูวังคัทย	/			
แนวการสอทำนองเพลงไทย	/			
ทฤษฎีครูวังคัทยและโสทรศึกษะ				/
การสอนทำนองครูวังคัทยไทย				/
สังคีตศึกษะวิเคราะห์ ครูวังคัทยไทย				/
วิชาสอทำนองคัทย				/
หลักการประพันธ์เพลงไทย				/
การวิจัยครูวังคัทยศิลป์				/
งานโครงการครูวังคัทยศิลป์				/
การอ่านเพลงไทย			/	/
การขับร้องประสานเสียง	/	/	/	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ชื่อรายวิชา	กรมการฝึกหัดครู	มทว. ประสานมิตร	คณะครูศาสตร์ จุฬาฯ	คณะศิลปกรรม ศาสตร์จุฬาฯ
การขับร้องเพลงไทย	/	/	/	
เพลงเดา				/
เพลงขับ				/
เพลงมโหรีชั้นสูง				/
พากย์และขับเสภา				/
ขับร้องละคร				/
ทักษะเพลงพื้นเมืองไทย				/
ปฏิบัติคนตรีไทย (ทักษะครูวังคัทย)	/		/	/
ทักษะคนตรี		/		
ปฏิบัติคนตรีละครวันตก	/			
เครื่องสายระบำวันตก	/			
เครื่องมโหรีละครวันตก	/			
เครื่องทองเหลืองละครวันตก	/			
กีตาร์คลาสสิก	/			
เครื่องสามไทย	/			
เครื่องเป่าไทย	/			
เครื่องกัทยไทย	/			
การฝึกสอวง		/		
การฝึกทฤษฎี		/		
การศึกษาศาสตร์ปฏิบัตินอกเวลา		/		
นาฏศิลป์		/	/	
การเรียบเครื่องสาย				/
การเรียบเครื่องเป่า				/
การเรียบเครื่องตี				/
การเรียบเครื่องฟ				/
การเป่าวิคอร์ทและทรั				/
การอ่านออกเสียงโน้ตและ พัฒนาโสตประสาท				/
การอ่านเพลงชั้นนำ				/
การสอนขับร้องสากล	/			
การสอนปฏิบัติเครื่องคนตรี สากล	/			
การสอนขับร้องไทย	/			
การสอนปฏิบัติเครื่องคนตรีไทย	/			
การสอนคนตรีในชั้น ประถมศึกษา	/	/		
การสอนคนตรีในชั้นมัธยม ศึกษา		/		
การสอนหมวดประวัติคนตรี		/		
การสอนหมวดประวัติคนตรี		/		
การสอนเป็นกัทยและประสมวง		/		
การสอนเฉพาะเครื่อง คนตรีเอก		/		
การบรรเลงมโหรี	/	/		
การจัดวางวงมโหรี		/		
การบรรเลงรวมคนตรีไทย	/			
การบรรเลงรวมคนตรีสากล	/			
เป้าหมายทางหงส์				/
เป้าหมายกัทยบรรพ์				/
เครื่องหนัง		/	/	/
หนักและวิธีการบรรเลงเพลง ประราษพิธิ				/
เครื่องสายปี่ชวา				/

(ที่มา: วิทยาลัยการศึกษาระดับปริญญาตรี 2528: 130-132; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2527: 66-70; คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525: 126-128;
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528: 20-28)

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่ารายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษา คือ กรมการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คณะครุศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ละสถาบันที่เปิดสอนรายวิชาที่แตกต่างกัน คือ กรมการฝึกหัดครูหลักสูตร กำหนดให้เรียนทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ส่วนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะกำหนดให้เรียนเฉพาะสาขา คือแยกดนตรีไทยและดนตรีสากลออกจากกัน แต่อย่างไรก็ตาม คณะครุศาสตร์นั้นยังมีวิชาบังคับร่วมให้เรียนดนตรีสากลอีกด้วย ส่วนคณะศิลปกรรมจะศึกษาเฉพาะทางด้านดนตรีไทย ซึ่งรายวิชาทั้ง 3 สถาบันสามารถแยกออกได้ดังนี้คือ (1) ประวัติดนตรี (2) ทฤษฎีดนตรี (3) ปฏิบัติดนตรี (4) นาฏศิลป์ (5) การสอน ซึ่งลักษณะเด่นของรายวิชาที่เปิดสอนทั้ง 3 สถาบัน คือ การกำหนดรายวิชาเรียนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการกำหนดรายวิชาเฉพาะเรื่อง เช่น ประวัติดนตรีไทย เพลงขับ เพลงเถา การขับเสภา ปี่พาทย์นางหงส์ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคณะศิลปกรรมศาสตร์ได้เปิดสอนวิชาเอกดุริยางค์ไทยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เฉพาะในด้านดนตรีไทย และศึกษาครอบคลุมถึงดนตรีไทยทั้งหมด (โปรดดูรายวิชาของแต่ละสถาบันในภาคผนวก)

การสอน

1. อาจารย์ผู้สอน ซึ่งมีทั้งอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษที่จ้างมาสอนเฉพาะรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งอาจารย์พิเศษจะเป็นนักดนตรีไทยที่มีความเชี่ยวชาญในด้านดนตรีไทยสมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชและอาจารย์ในสถาบันการศึกษาอื่นที่จ้างมาสอน และจากการสัมภาษณ์ สังคีต ภูเขาทอง, ปกรณ์ รอดช้างเผือก, เฉลิมพล งามสุทธิ, วิเชียร วรินทร์เวช และสงบศึก พรหมวิหาร ได้กล่าวถึงอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษที่สอนในสถาบันอุดมศึกษาค้างนี้

ตารางที่ 10 รายชื่ออาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษในสถาบันต่าง ๆ

ชื่อสถาบัน	อาจารย์ประจำ	อาจารย์พิเศษ
กรมการฝึกหัดครู (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา)	1.อาจารย์สงัด ภูเขาทอง 2.อาจารย์สุภารัตน์ ชาญเลขา 3.อาจารย์อนันต์ สบฤกษ์	1.อาจารย์เลื่อน สุนทรวาทีน 2.อาจารย์เชื้อ คนตรีรส 3.อาจารย์จงกล ศุขสายชล 4.อาจารย์มณีส ขาวปลม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	1.อาจารย์เฉลิมพล งามสุทธิ 2.อาจารย์ประทีป เล้ารัตนอารีย์ 3.อาจารย์มานพ สุทธิแพทย์ 4.อาจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์	1.อาจารย์บุญช่วย โสวัตร 2.อาจารย์ณัฐพงษ์ โสวัตร 3.อาจารย์สุธาร บัวทั้ง 4.อาจารย์จงกล บั้งทั้ง 5.อาจารย์นิก จันทรศร 6.อาจารย์ไบศรี แสงอนันต์
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	อาจารย์สงบศึก พรหมวิหาร	1.อาจารย์สุกจิตต์ คุริยประณีต 2.อาจารย์ พ.ต.เสนาะ หลวงสุนทร 3.อาจารย์สมพงษ์ สุขพิจารณ์ 4.อาจารย์ทองดี สุจริตกุล
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โกวิท ขันธศิริ 2.อาจารย์ณัชชา พันธุ์เจริญ 3.อาจารย์บุญช่วย โสวัตร 4.อาจารย์พิชิต ชัยเสรี 5.อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน 6.อาจารย์วีระชาติ เปรมานนท์ 7.อาจารย์ทองใจ อมาตยกุล	1.อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทีน 2.อาจารย์มนตรี ตราโมท 3.อาจารย์ศรีนาฏ เสริมศิริ 4.อาจารย์บุษยา ชิดหัวม 5.อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร 6.อาจารย์ห้วม ประสิทธิกุล 7.อาจารย์ศิริ วิทย์เวช

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ชื่อสถาบัน	อาจารย์ประจำ	อาจารย์พิเศษ
	8.นางสาวบุษกร สำโรงทอง	8.อาจารย์สมพงษ์ โลหะคาชน
		9.อาจารย์ปัญญา นิตยสุวรรณ
		10.อาจารย์บุญยัง เกตุคง
		11.อาจารย์ประเวช กุมท

จากตารางจะเห็นได้ว่าทุกสถาบันยังต้องใช้บุคลากรข้างนอกเข้ามาสอนจำนวนมากคือ กรมการฝึกหัดครู (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) มีอาจารย์ประจำ 3 คน อาจารย์พิเศษ 4 คน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อาจารย์ประจำ 4 คน อาจารย์พิเศษ 6 คน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ 1 คน อาจารย์พิเศษ 6 คน และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีอาจารย์ประจำ 8 คน ส่วนอาจารย์พิเศษ 11 คน

2. หลักการสอน

จากหลักสูตรที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถแยกเนื้อหาวิชาออกได้ดังนี้ คือ

(1) ประวัติคนตรีไทย (2) ทฤษฎีคนตรีไทย (3) นาฏศิลป์ (4) ชักร้อง (5) ปฏิบัติคนตรีไทย

2.1 หลักการสอนประวัติคนตรีไทยและทฤษฎีคนตรีไทย ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก นอกจากนั้นใช้วิธีการสอนโดยการให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในเนื้อหาวิชาบางตอน ซึ่งได้รับการมอบหมายจากผู้สอนให้ศึกษาค้นคว้าแล้ว เขียนเป็นรายงานเสนอผู้สอน

2.2 การสอนปฏิบัติคนตรีไทย ชักร้อง และนาฏศิลป์ ใช้วิธีการสอนตามแบบเก่า กล่าวคือ การสอนปฏิบัติคนตรีไทยและชักร้อง จะสอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรี สอนโดยใช้ความจำเป็นหลัก และให้ปฏิบัติเลียนแบบครูส่วนการสอนนาฏศิลป์ จะสอนโดยใช้ความจำเป็นหลัก และให้ปฏิบัติเลียนแบบครู โดยที่ครูปฏิบัติให้ดูและผู้เรียนปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามในการสอนปฏิบัติ

ดนตรีไทย ขั้วร้อง และนาฏศิลป์ ยังได้ใช้วิธีการสอนอื่นเข้ามาช่วยสอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการต่อเพลงหรือทำรำให้รวดเร็วขึ้น จึงจำเป็นต้องใช้โน้ตหรือสัญลักษณ์หรือเทปเพื่อช่วยในการจำ ซึ่งในแต่ละสถาบันนั้นมีข้อปล้กย่อยเกี่ยวกับการสอนปฏิบัติแตกต่างกันไป ดังที่ สงบศึก พรหมวิหาร (สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงการสอนปฏิบัติดนตรีไทยของแผนกดนตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า

. . . ในการสอนปฏิบัติดนตรีไทยจะมีอาจารย์สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเครื่องดนตรีในการปฏิบัติ เคยทดลองการเรียนจากโน้ต แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ การสอนเครื่องสายใช้โน้ตบ้าง เช่น โน้ตแบบ ค,ร,ม,พ. . . หรือตัวเลข 1,2,3,4 . . . แต่เมื่อคนตรีบางอย่างใช้โน้ตไม่เหมาะ เช่น จะเข้, ระนาด จะต้องต่อเพลงไทยอาศัยความจำ การต่อเพลงในปัจจุบันใช้เทปเข้ามาช่วย ส่วนการสอนขั้วร้องก็ใช้การจำ แต่ใช้เทปช่วยจำเช่นเดียวกัน นอกจากนี้นักศึกษาจะจดลักษณะที่ใช้แทนเสียงการเอื้อนเพลงร้องต่าง ๆ แต่เป็นสัญลักษณ์เฉพาะตัวบุคคลที่จะช่วยจำและเข้าใจบทเพลงที่จะร้องได้ดียิ่งขึ้น

ส่วนการสอนปฏิบัติดนตรีไทยในกรมการฝึกหัดครู (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) การเรียนการสอนมีทั้งการใช้โน้ตและการต่อเพลงโดยใช้ความจำ ต่อเฉพาะทางของเครื่องดนตรีดังนี้

สุภารัตน์ ชาญเลขา (สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นอาจารย์สอนเครื่องสายและขั้วร้องได้กล่าวว่า

. . . การสอนดนตรีไทยในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ส่วนหนึ่งต่อเพลงด้วยการจำ แต่ส่วนหนึ่งก็ใช้โน้ตเข้ามาช่วย การสอนขั้วร้องและเครื่องสายนั้น จะใช้วิธีการสอนอย่างไรขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นหลัก กล่าวคือ ถ้าสอนนักศึกษาที่เรียนดนตรีสากลแล้วมาเรียนดนตรีไทยจะสอนโดยใช้โน้ตประกอบด้วย ถ้าสอนนักศึกษาเลือกขั้วร้องจะต่อเพลงโดยการฟังเสียง (ใช้วิธีการฟังเสียงแล้วปฏิบัติตาม) ถ้าสอนนักศึกษาในชั่วโมงเรียนธรรมดาก็จะใช้วิธีการต่อเพลงโดยการใช้น้ต (โน้ตที่ใช้เป็นโน้ตไทย ค,ร,ม,พ. . .) . . . เมื่อได้จ้างอาจารย์พิเศษมาสอน ทั้งเครื่องตี เครื่องสาย ขั้วร้อง และเครื่องกำกับจังหวะ (เครื่องหนัง) อาจารย์พิเศษเหล่านั้นจะใช้วิธีการต่อเพลงโดยใช้ความจำ และต่อเฉพาะทางของเครื่องดนตรี. . . การต่อเพลงโดยการใช้น้ตและต่อด้วยการฟังเสียงอาจจะสอนควบคู่กันไป เพราะโน้ตนั้นดีในแง่ของการช่วยจำ แต่การต่อโดยการฟังเสียงจะทำให้ได้เทคนิคการร้องที่ละเอียดยิ่งขึ้น

และปกรณ์ รอดช้างเผื่อน (สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงการสอนปฏิบัติดนตรีไทยในคณะศิลปกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า

. . . คณะศิลปกรรมศาสตร์จะมีอาจารย์สอนที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น การขั้วร้อง การขับเสภา และปฏิบัติเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น . . . การสอนจะสอนด้วยการให้จำสอนโดยการเลียนแบบ การปฏิบัติเน้นการต่อเพลงด้วยการจำ แต่นักศึกษาจะต้องเขียนและจำตัวโน้ตสากลได้ . . .

ส่วนการสอนปฏิบัติดนตรีไทยในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรนั้น เฉลิมพล งามสุทธิ

(สัมภาษณ์) กล่าวถึงวิธีการสอนปฏิบัติดนตรีไทยว่า ". . . การสอนปฏิบัติดนตรีไทยจะเชิญอาจารย์พิเศษที่มีความชำนาญเฉพาะสาขามาสอน ในการสอนจะใช้ทั้งโน้ตและการต่อเพลงด้วยการจำควบคู่กันไป"

จะเห็นได้ว่าวิธีการสอนหลักที่ทุกสถาบันใช้สอนอยู่ในปัจจุบันนี้ ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย และขับร้อง ยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม กล่าวคือ สอนให้ปฏิบัติตามที่ครูสอนสอนให้จำ และสอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นหนึ่งจะเห็นได้จากการจ้างอาจารย์พิเศษเข้ามาสอน และอาจารย์ประจำที่มีอยู่ในแต่ละสถาบันการศึกษา จะมีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง เช่น อาจารย์สอนปี่พาทย์ อาจารย์สอนเครื่องสาย และอาจารย์สอนขับร้อง ซึ่งการใช้วิธีการสอนหลักทั้ง 3 อย่างที่กล่าวมาแล้ว เป็นวิธีการสอนปฏิบัติดนตรีไทยที่ต้องการจะเน้นเทคนิคการปฏิบัติดนตรีไทยเพื่อให้เกิดความรู้ และความชำนาญเฉพาะด้านอย่างแท้จริงควบคู่ไปกับการศึกษาทฤษฎีดนตรีไทย การสอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรี สอนโดยอาศัยความจำเป็นหลัก เกิดมาจากธรรมชาติของดนตรีไทยที่มีทำนองหลักเพียง 1 ทำนอง. ที่สามารถแปรทำนอง (ทาง) ของเครื่องดนตรีต่าง ๆ ได้หลายทำนอง การบรรเลงจะต้องบรรเลงเฉพาะทางของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นเท่านั้น การสอนโดยการให้จำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องจำทำนองเพลงในขณะที่บรรเลงได้ 2 ทำนอง คือทำนองหลักที่เป็นทำนองที่ทุกคนจะต้องจำอยู่ในใจ และทำนองแปรที่ผู้บรรเลงจะต้องแปรทำนองหลักออกมาเป็นทำนอง (ทาง) ของเครื่องดนตรีที่ตนบรรเลงอยู่

3. ขั้นตอนการสอน หลักสูตรในสถาบันการศึกษาได้รวบรวมประสบการณ์ทั้งมวลที่จะจัดให้แก่ผู้เรียนไว้เป็นหมวดหมู่ และลำดับการจัดการเรียนการสอนตามลำดับก่อนหลัง ซึ่งเริ่มจากการจัดประสบการณ์ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูง ทั้งในด้านประวัติดนตรีไทย ทฤษฎีดนตรีไทย ขับร้อง นาฏศิลป์และปฏิบัติดนตรีไทย ซึ่งแต่ละสถาบันได้ลำดับขั้นตอนเป็นรายวิชาต่าง ๆ ไว้ ดังเช่น การสอนทักษะปฏิบัติดนตรีไทยของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดในหลักสูตร 7 ทักษะคือ

- ทักษะ 1 เป็นทักษะเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน
- ทักษะ 2 ทักษะเพลงก่อนสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ทักษะ 3 ศึกษาคีตนิพนธ์ของพระประคิษฐ์ไพเราะ (มี คุริยางกูร)
- ทักษะ 4 ศึกษาคีตนิพนธ์ของหลวงประคิษฐ์ไพเราะ (ศรี ศิลปบรรเลง)

ทักษะ 5 ศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลงเสภา

ทักษะ 6 ศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงละครและเพลงหน้าพาทย์

ทักษะ 7 ศึกษาเพลงฝีมือชั้นสูงหรือเพลงเดี่ยว (คณะศิลปกรรมศาสตร์ 2528: ไม่ปรากฏเลขหน้า)ซึ่งรายละเอียดของแต่ละทักษะ โปรดดูในภาคผนวก

4. วิธีการสอน ถึงแม้ว่าแต่ละสถาบันได้มีวิธีการรับเข้าศึกษาโดยการสอบเพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาแต่ก็ไม่สามารถได้บุคคลที่มีพื้นฐานความรู้ที่เท่าเทียมกัน ภาคปฏิบัติหลักสูตรในแต่ละสถาบันไม่ได้กำหนดรายละเอียดของบทเพลงที่สอนได้อย่างชัดเจน ยกเว้นคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (โปรดดูรายละเอียดของแต่ละสถาบันในภาคผนวกเพิ่มเติม) ซึ่งเป็นการให้ความอิสระแก่ผู้สอนในการกำหนดบทเพลงที่ใช้สอนมากพอสมควร ดังที่ อนันต์ สมุทฺช (สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงการสอนปี่พาทย์ในภาควิชาดนตรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ว่า

. . .หลักสูตรไม่ได้วางไว้แน่นอน นักศึกษามีพื้นฐานไม่เท่ากัน ต้องปรับปรุงพื้นฐานที่มีอยู่ให้ถูกต้องก่อน เช่นการจับไม้ การแย่งมือและได้กำหนดแบบฝึกหัดในการตีฆ้องได้คือ (1) ตีตรงมุม (2) ตีเสียงตึงเนง ๆ (3) ตีคู่แปด (4) แย่งมือตีจากเสียงสูงมาต่ำ และตีจากเสียงต่ำไปเสียงสูง เป็นการให้หลักการก่อน แล้วต่อเพลงโหมโรง . . . ส่วนนักศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องมาแล้ว จะเลือกเพลงแล้วสอนให้เป็นพิเศษเฉพาะรายบุคคล วิธีการสอนจะต่อเพลงให้ขึ้นเป็นกลุ่มและต้องเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ด้วย

และจากการสัมภาษณ์ เฉลิมพล งามสุทธิ สงบศึก พรหมวิหาร สังข์ ภูเขาทอง สุภารัตน์ ชาญเลขา ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน และอนันต์ สมุทฺช ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาดนตรีไทยเป็นวิชาเอก ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการสอนปฏิบัติดนตรีไทยได้ดังนี้

1. ตรวจสอบพื้นฐานเดิมของผู้เรียน หากพื้นฐานไม่ถูกต้อง ก็จะต้องสอนให้ถูกต้องก่อน
2. ให้หลักการในการเสนอปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้น
3. ฝึกปฏิบัติตามแบบแผนหรือบทฝึกที่ครูแต่ละคนได้กำหนดเอาไว้ซึ่งหากสถาบันไม่ได้กำหนดบทเพลงที่ฝึกไว้ในหลักสูตรตายตัว ให้ความอิสระในการกำหนดเพลงที่สอนแก่ผู้สอนมาก
4. ติดตามผลการฝึกปฏิบัติเป็นระยะ ๆ เมื่อผู้เรียนสามารถฝึกได้แล้วก็สอนให้ต่อไป

เมื่อพิจารณาหลักสูตรและการสอน ตลอดจนขั้นตอนการสอนต่าง ๆ ของแต่ละสถาบันการศึกษา จะเห็นได้ว่าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กำหนดบทเพลงที่จะฝึกปฏิบัติไว้อย่างมีแบบแผนเป็นขั้นตอน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนได้ความหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ดังกล่าว ส่วน

ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ คือ กรมการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เรียงลำดับรายวิชาที่ฝึกปฏิบัติตามลำดับก่อนหลัง หากแต่ไม่มีการกำหนดเพลงที่ฝึกไว้ในหลักสูตรที่แน่นอน (โปรดดูรายละเอียดของแต่ละรายวิชาในภาคผนวกประกอบ) ซึ่งเป็นการให้ความอิสระแก่ผู้สอนในการกำหนดเพลงที่ใช้สอนเอง ทำให้ไม่สามารถจะทราบได้ว่า ทักษะขั้นแรกและทักษะขั้นสูงที่ ผู้เรียนจะได้รับตั้งแต่แรก เข้าศึกษาและจบ การศึกษานั้น ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถมากน้อยเพียงใดซึ่งเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของผู้จบ การศึกษาตอนจบการศึกษาก็ด้วย ส่วนด้านวิธีการสอนปฏิบัตินั้น ยังมีการสอนแบบเดิมอยู่ การสอนแบบเดิมนั้น เป็นการท่องเพลงโดยอาศัยความจำ โดยเฉพาะทางของเครื่องดนตรีและใช้ วิธีการเลียนแบบครู ไม่นิยมการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องในการสอนปฏิบัติดนตรีไทย มีใช้บ้างแต่ไม่เป็นทางการ เช่นการใช้โน้ต การบันทึกโดยใช้สัญลักษณ์ประจำตัวของแต่ละคน หรือ การใช้เทปบันทึกเพื่อช่วยจำซึ่งผลจากการเรียนการสอนดังกล่าวจะส่งผลมาถึงการสอนดนตรีในระดับ ประถมหรือมัธยมศึกษาที่เป็นหน่วยงานรองรับบุคลากรที่จบสาขาวิชาชีพนครไทยที่ผลิตเพื่อออกไป ประกอบอาชีพครู ทำให้บุคลากรเหล่านี้ออกไปสอนตามที่ตนเองได้เรียนมา แต่สภาพในโรงเรียนไม่ เหมือนสภาพของมหาวิทยาลัย โรงเรียนที่มีความพร้อมน้อย การสอนนักเรียนจำนวนมาก การสอน โดยการจำ สอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรีในระยะเวลาที่จำกัดเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ฉะนั้นจึง จำเป็นต้องกำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อช่วยในการจำ อาจจะเป็นโน้ต หรือสัญลักษณ์อื่นที่ เห็นว่าเหมาะสมซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยเกี่ยวกับการใช้โน้ตในการสอนของแต่ละสถาบันนั้นมีความแตกต่างกัน และไม่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปอีกทั้งไม่มีการกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน แล้วแต่ สถาบันใดจะใช้อย่างไร ในการใช้โน้ตนี้เองทำให้ผู้จบการศึกษาที่ออกไปสอนจะใช้ตามความถนัดและความต้องการของตนเอง การใช้โน้ตนอกจากจะไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ยังทำให้เกิดวงจร เหล่านี้เข้ามาสู่สถาบันอุดมศึกษาอีก กล่าวคือนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เข้าศึกษาใน ระดับอุดมศึกษาจะให้โน้ตตามความถนัดของตนเอง ซึ่งวงจรดังกล่าวจะเป็นแบบนี้ ไปเรื่อย ๆ หาก ไม่มีการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้บันทึกแทนเสียงที่เหมือนกัน

5. การประเมินผล

วิธีการประเมินผลทั้ง 3 สถาบันใช้การประเมินผลแบบการให้ระดับคะแนนเป็น A,B,C,D และ E ซึ่งแต่ละระดับจะมีความหมายคือ A ดีมาก B ดี C พอใช้ D ตก และ E ต้อง

ต้องเรียนซ้ำในวิชานั้น ๆ ในการประเมินผลภาคปฏิบัติคนตรีไทยนั้นจะใช้วิธีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ในระหว่างภาคและการประเมินผลรวมปลายภาคอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้คะแนน ในการพิจารณาให้คะแนนวิชาคนตรีปฏิบัตินั้น บางสถาบันนอกจากจะพิจารณาพัฒนาการความก้าวหน้าเฉพาะบุคคลแล้วยังต้องพิจารณาความประพฤติ การให้ความร่วมมือในการทำงานให้แก่ส่วนรวมในรายวิชาในขณะศึกษาอยู่อีกด้วย ดังที่ ปกรณ์ รอค้างเผื่อน (สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกคุรียางค์ไทยของคณะศิลปกรรมศาสตร์ว่า

- . . . การสอบจะสอบเดี่ยวและสอบเป็นกลุ่ม การตัดสินจะพิจารณาดังนี้
- (1) เสียง (2) จังหวะ (3) ความจำ (แม่นยำเพลง) (4) บุคลิกภาพ
 - (5) พัฒนาการของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะต้องพัฒนาขึ้นกว่าเดิมและจะพิจารณาคุณธรรมจริยธรรมของนักดนตรี จะพิจารณารวมทั้งหมดทั้งฝีมือและอุปนิสัย

ส่วนการประเมินผลของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในส่วนของการปฏิบัตินั้น จะพิจารณา 3 ประการคือ (1) ประเมินจากพัฒนาการเฉพาะตัวบุคคล (2) ประเมินพัฒนาการโดยเปรียบเทียบกับกลุ่ม (3) ประเมินความประพฤติและการให้ความร่วมมือในการทำงานแก่ส่วนรวมในรายวิชา (อนันต์ สบฤกษ์, สุภารัตน์ ชาญเลขา, สัมภาษณ์)

ส่วนเกณฑ์การจบหลักสูตรของแต่ละสถาบันนั้น จะต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.00 และจะต้องเรียนครบตามหลักสูตรที่สถาบันการศึกษานั้น ๆ กำหนดไว้อีกด้วย

ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินผลการศึกษาที่ได้นำเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและความประพฤติต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรจะทำในทุกสถาบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการวางพื้นฐานที่ดีสำหรับความเป็นนักดนตรีไทยหรือผู้สอนดนตรีไทยในการที่จะออกไปประกอบอาชีพในวงวิชาชีพคนตรีไทยในอนาคต.

สถานภาพของผู้จบการศึกษา

ผู้จบการศึกษาในแต่ละสถาบันสามารถออกไปประกอบอาชีพครูหลายอาชีพอันดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 จำนวนผู้เข้าศึกษาและผู้จบการศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษา วิทยาลัยครู

บ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปีการศึกษา	ระดับ					จำนวน		สถานภาพผู้จบการศึกษา			หมายเหตุ
	ป.กศ. ชั้นสูง		ปริญญาตรี		บุคลากรประจำการ	ผู้เข้าศึกษา	ผู้จบการศึกษา	ประกอบอาชีพครู		ประกอบอาชีพอื่น	
	ปกติ	ต่อเนื่อง	2 ปี	4 ปี				ก่อนอุดมศึกษา	อุดมศึกษา		
2513	✓					37	36	13	13	8	
2514	✓					24	23	12	5	6	
2515	✓					27	24	8	9	7	
2516	✓					20	16	9	2	3	
		✓				34	35	11	1	13	
2517	✓					23	21	14	5	2	
		✓				60	33	12	1	20	
2518	✓					38	36	23	7	4	
		✓				28	22	14	-	8	
2519	✓					20	20	13	4	2	
2520	✓					33	29	17	4	8	
		✓				28	24	17	-	7	
2521	✓					30	21	3	4	14	
			✓			33	31	14	16	1	
2522	✓					18	17	9	3	5	
			✓			34	34	13	20	1	
2523	✓					30	28	12	2	14	
			✓			28	27	11	8	8	
					✓	16	12	12	-	-	

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ปีการศึกษา	ระดับ					จำนวน		สถานการผู้จบการศึกษา			หมายเหตุ
	ป.กศ. ชั้นสูง		ปริญญาตรี		บุคลากรประจำการ	ผู้เข้าศึกษา	ผู้จบการศึกษา	ประกอบอาชีพครู		ประกอบอาชีพอื่น	
	ปกติ	ต่อเนื่อง	2 ปี	4 ปี				ก่อนอุดมศึกษา	อุดมศึกษา		
2524	✓					36	31	7	24	1	
			✓			45	40	26	4	10	
					✓	30	24	20	2	2	
2525	✓					40	37	-	-	-	ยังไม่ติดตามผล
			✓			29	27	19	2	-	การทำงาน
2526				✓		39	39	-	-	-	ยังไม่ติดตามผล
			✓			42	38	18	1	19	
2527				✓		40	-	-	-	-	ยังไม่จบการศึกษา
			✓			45	41	15	3	-	ยังไม่ติดตามผล การทำงาน
2528				✓		36	-	-	-	-	ยังไม่จบการศึกษา
			✓			39	36	-	-	-	ยังไม่ติดตามผล การทำงาน
					✓	19	-	-	-	-	ยังไม่จบการศึกษา
2529				✓		41	-	-	-	-	ยังไม่จบการศึกษา
			✓			26	-	-	-	-	ยังไม่จบการศึกษา

ผู้จบการศึกษาวิชา เอกคนตรีศึกษาจากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาตั้งแต่

พ.ศ. 2513-2529 จะออกไปประกอบอาชีพครูเป็นส่วนใหญ่ (วาสิษฐ์ จรรย์านนท์ 2513-2529: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ตารางที่ 12 จำนวนผู้เข้าศึกษาและผู้จบการศึกษาวิชาเอกคุรียางคศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

รุ่นที่	ปีที่เปิดสอน	ภาคปกติ	ภาคค่ำ	จำนวนผู้จบการศึกษา	หมายเหตุ
1	2520	30	-	30	อัตราส่วนการ
2	2524	28	-	28	รับเข้าและการจบการศึกษา
3	2525	28	34	62	ห้ามคนครึ่งไทยมีจำนวน
4	2526	30	32	62	ครึ่งหนึ่งของจำนวน
5	2527	28	36	64	ผู้จบการศึกษาทั้งหมด
6	2528	27	42	69	
7	2529	28	-	ยังไม่จบการศึกษา	

จำนวนผู้จบการศึกษาดังกล่าวประมาณร้อยละ 80-90 ออกไปประกอบอาชีพครู ส่วนอีก 10% ประกอบอาชีพอื่น (วิเชียร วรินทร์เวช และ เฉลิมพล งามสุทธิ, สัมภาษณ์)

ตารางที่ 13 จำนวนผู้เข้าศึกษาและจบการศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์

รุ่นที่	ปีการศึกษา	ผู้เข้าศึกษา	ผู้จบการศึกษา
1	2520	10	10
2	2521	10	10
3	2525	10	10
4	2523	10	10
5	2524	10	10
6	2525	10	10
7	2526	10	10
8	2527	11	ยังไม่จบการศึกษา
9	2528	11	ยังไม่จบการศึกษา
10	2529	11	ยังไม่จบการศึกษา

(คณะครุศาสตร์ 2529: 6-8)

ผู้จบการศึกษาจากคณะครุศาสตร์ จะออกไปประกอบอาชีพครูประมาณ 90% ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพอื่น (สงบศึก พรหมวิหาร, สัมภาษณ์)

ตารางที่ 14 จำนวนผู้เข้าศึกษาและจบการศึกษาสาขาครุศึกษาศาสตร์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์

รุ่นที่	ปีการศึกษา	จำนวนผู้เข้าศึกษา	จำนวนผู้จบการศึกษา
1	2526	8	8
2	2527	15	ยังไม่จบการศึกษา
3	2528	15	ยังไม่จบการศึกษา
4	2529	15	ยังไม่จบการศึกษา

ผู้จบการศึกษาจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 80 คน ศึกษาต่อในต่างประเทศ 1 คน ที่เหลือประกอบอาชีพส่วนตัว (ปกรณีย์ รอคข้างเฟื่อน, สัมภาษณ์)

สรุปและวิเคราะห์

การศึกษาวិชาชีพคนครไทยในกรมการฝึกหัดครูและทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปิดสอนวิชาชีพคนครไทยในสถาบันการศึกษาที่กล่าวมานั้น คือ การปรับปรุงหลักสูตรในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งหลักสูตร พ.ศ.2503 เป็นหลักสูตรที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาตั้งผลิตครูสอนคนครออกสู่สถาบันการศึกษา กล่าวคือ วิทยาลัยสังกัดกรมการฝึกหัดครูได้เปิดสอนวิชาเอกคนครศึกษาเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2513 ต่อมามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรได้เปิดสอนวิชาเอกครุศึกษาศาสตร์เมื่อ พ.ศ.2518 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (คณะครุศาสตร์) ได้เปิดสอนวิชาเอกคนครศึกษาเมื่อ พ.ศ.2520 และคณะศิลปกรรมศาสตร์ เปิดสอนวิชาเอกครุศึกษาศาสตร์ไทย เมื่อ พ.ศ.2526 ซึ่งคณะศิลปกรรมศาสตร์ เปิดสอนเพื่อผลิตศิลปินทางด้านคนครไทยโดยเฉพาะ และจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาเมื่อ พ.ศ.2521 หลักสูตรทั้ง 2 ระดับได้ระบุให้เห็นวิชาคนครไทยชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าหลักสูตร พ.ศ.2503 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตครูสอนคนครอยู่แล้วจึงต้องปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง และสถาบันอุดมศึกษาได้จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาให้มากยิ่งขึ้น การผลิตบุคลากรเพื่อการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเปิดโครงการอบรมครูประจำการของกรมการฝึกหัดครู

(อกป) ในการนำวิทยาลัยครูทั่วประเทศจำนวน 36 แห่ง ได้เปิดสอนตามโครงการอบรมครูประจำการ ซึ่งเปิดตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 เป็นต้นมาการเปิดโครงการดังกล่าว ทำให้วิทยาลัยครูต่าง ๆ ที่มีความพร้อมได้เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาเหล่านี้ให้แก่บุคคลที่สนใจจะศึกษาอีกด้วย ซึ่งการเปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องใช้บุคลากรที่จะต้องบรรจุเพิ่มขึ้น หากแต่เป็นการให้บุคลากรที่มีอยู่แล้วเข้ามาอบรมเท่านั้น การเปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาของวิทยาลัยครูทั่วประเทศตามโครงการอบรมครูประจำการ เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษาออกสู่ส่วนภูมิภาคและสนองตอบต่อความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างแท้จริง

ในการรับเข้าศึกษาของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นั้นใช้วิธีสอบเข้าศึกษา ซึ่งมีทั้งการสอบข้อเขียนสอบภาคปฏิบัติและการสอบสัมภาษณ์ ผู้ผ่านเกณฑ์สามารถเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ซึ่งจุดเด่นและจุดค้อยของการสอบเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ คือ ในการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ซึ่งทั้งคณะครุศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้ใช้ข้อสอบเดียวกัน ในการสอบเข้าทั้ง 2 คณะนั้น ได้กำหนดและให้ความสำคัญของวิชาเอกน้อยกว่าวิชาสามัญ กล่าวคือ การกำหนดให้คะแนนวิชาสามัญ 400 คะแนน และให้คะแนนวิชาเอกเพียง 100 คะแนน ซึ่งผลที่ตามมาอาจจะทำให้บุคคลที่มีความสามารถทางด้านคนตรีที่ไม่มีฝีมือมากนัก หันไปเพราะการกำหนดเกณฑ์ของวิชาสามัญสูงกว่าวิชาเอก

ส่วนในด้านหลักสูตรนั้น แบ่งวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ การผลิตครูสอนคนตรีให้แก่สถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา หรือผลิตให้กับหน่วยงานอื่น และการผลิตศิลปินทางด้านคนตรีไทย ซึ่งสถาบันที่ผลิตศิลปินทางด้านคนตรีไทยคือคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งที่นำสังเกตสำหรับสถาบันที่ผลิตครูสอนคนตรีนั้นคือรายวิชาที่เปิดสอนในแต่ละสถาบันแตกต่างกัน กล่าวคือ กรมการฝึกหัดครูกำหนดให้เรียนทั้งวิชาคนตรีไทยและคนตรีสากล ส่วนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แบ่งหลักสูตรให้เรียนเฉพาะด้านคนตรีไทย หรือคนตรีสากล เพียงสาขาใดสาขาหนึ่ง แต่จะมีรายวิชาบังคับร่วมกันบางรายวิชา ซึ่งทุกสถาบันได้กำหนดให้เรียนทั้งภาคทฤษฎีคนตรีและปฏิบัติคนตรีควบคู่กันไป ในด้านการสอนนั้นแต่ละสถาบันได้มีการจ้างบุคลากรที่มีความ

เชี่ยวชาญในการสอนคนตรีไทยเข้ามาสอนควบคู่ไปกับอาจารย์ที่สอนในแต่ละสถาบันการศึกษา ซึ่งการจ้างบุคลากรดังกล่าวนอกจากจะพิจารณาในแง่ของการพัฒนาการสอนและหาผู้ที่มีความสามารถในการสอนเฉพาะด้านแล้ว แต่ถ้าพิจารณาตามที่เป็นอยู่ สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาหรือวิชาเอกดุริยางค์ศาสตร์ หรือวิชาเอกดุริยางค์ไทย ยังไม่มีความพร้อมในด้านบุคลากรประจำ ซึ่งการจ้างผู้เชี่ยวชาญมีส่วนค้ำในแง่ของควมมีคุณภาพทางด้านวิชาการ แต่สถาบันการศึกษาต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมากในการจ้าง และการสอนของผู้เชี่ยวชาญนั้นจะมาสอนเป็นบางเวลาเท่านั้นผู้เรียนไม่ได้คลุกคลีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นผลต่อการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถได้ศึกษาได้อย่างเต็มที่ เพราะมีระยะเวลาจำกัดในการเรียนการสอน ส่วนวิธีการสอนยังใช้วิธีการสอนแบบเดิมอยู่ คือสอนปฏิบัติโดยอาศัยความจำ เป็นหลัก สอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรี และสอนให้เลียนแบบครู และมีการใช้โน้ต เทป และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการสอนปฏิบัติคนตรีไทยดังกล่าวเป็นวิธีการสอนที่ถูกต้องและวิธีการสอนที่ดี ที่ได้สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน หากแต่การใช้วิธีการสอนดังกล่าวไปใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนมาก ถ้าผู้สอนไม่ประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดปัญหาในการสอนได้ เช่น การสอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรี ซึ่งผู้สอนจะมีความรู้และเชี่ยวชาญเฉพาะทางของเครื่องดนตรีที่ตนเองเรียน หากแต่ไม่มีความรู้ความสามารถในเครื่องดนตรีอื่น ก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนได้เช่นเดียวกัน และการสอนโดยอาศัยความจำที่ไม่มีการใช้สัญลักษณ์บันทึกที่เป็นมาตรฐานนั้น ส่งผลมาถึงการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอีกด้วย ซึ่งการสอนนักเรียนจำนวนมากและมีเวลาเรียนที่จำกัด จึงจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์ที่เป็นมาตรฐานเพื่อช่วยในการจำ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จะเกิดแต่เฉพาะในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น หากแต่จะส่งผลมาสู่ระดับอุดมศึกษาอีกด้วย หากนักเรียนเหล่านั้นได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่วนในการประเมินผลการสอนที่สถาบันการศึกษาทำอยู่คือ การให้คะแนนจากความสามารถเฉพาะบุคคล ความก้าวหน้าในการศึกษาที่เปรียบเทียบกับกลุ่มและบางสถาบันการศึกษาได้พิจารณาการให้ความร่วมมือแก่ส่วนรวมและความประพฤติ มาประเมินผลการเรียนด้วยการประเมินผลใช้ค่าระดับคะแนนคือ A,B,C,D, และ E ส่วนสถานภาพของผู้จบการศึกษา ผู้จบการศึกษาส่วนใหญ่จะออกไปประกอบอาชีพครู

จะเห็นได้ว่าการผลิตครูบุคลากรทางด้านคนตรีไทย พ.ศ.2513-2529 ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นการผลิตเพื่อการทำงานให้กับหน่วยงานทางการศึกษามากกว่าหน่วยงานอื่น